

Reflexions per als escriptors joves

RESUM: Reflexions, a partir d'exemples històrics concrets, sobre la formació dels escriptors i el paper que pot tenir-hi la universitat.

PARAULES CLAU: Escriptors catalans, formació, universitat, revistes.

ABSTRACT: Some thoughts, based on specific historical examples, on the development of writers and the rôle a university education can play in it.

KEYWORDS: Catalan writers, education, university, journals.

Què ha de fer una societat per seleccionar els seus escriptors? La pregunta la formulo amb la més completa innocència. Sé que hauria de començar per preguntar-me què hi ha darrera d'això que he anomenat *societat*: una llengua, una cultura, una nació, un estat, un univers, els dirigents, les forces vives o el simple àmbit d'un despatx d'editorial amb un senyor que vol fer negoci? Sé que hauria de continuar qüestionant això de la «selecció». Selecció, de què i en nom de qui? De la qualitat literària? Qualitat? Què és això? Un valor (valor?) previ a la selecció o la seva conseqüència? En tot cas, és evident que amb el temps es va produint una garbellada entre tots aquells que comencen a escriure. Inicialment, se'ls concedeix un vot de confiança en nom de la joventut o dels començaments, d'aquells començaments que sempre semblen meravellosos (o no?). Després... o ells mateixos ho deixen, o la vida o els editors o els consumidors els van oblidant amb més o menys pietat. Però, continuo preguntant-me: és just deixar que actuï la darwiniana selecció natural, aquella que acostuma a fer que sobrevisqui el més fort —el més grimpador?—, en un tema tan delicat com és el de la formació i selecció dels escriptors? Al capdavall, encara que hàgim volgut enterrar per envellida la imatge de l'escriptor com a intel·lectual, no per això l'hem despullat de l'aurèola o del prestigi de l'èxit públic. Per bé o per mal, l'escriptor encara exerceix un cert emmirallament col·lectiu, si més no perquè ens manipula una cosa tan personal de cadascú i tan col·lectiva com és la llengua.

Selecció natural? Una societat tan abocada a la lliure competència com els Estats Units (espill i esperança, ai las!) ha integrat a les seves universitats els cursos

d'aprenentatge de creació literària. Tanmateix, no sé de veritat a qui serveix aquesta academització. Potser més a unes institucions que han sostret la ciència dels estudis de la col·lectivitat per reduir-los a unes minses minories, mentre serveixen cultura i ideals d'èxit a les masses, que ja es desenganyaran anys a venir engreixant-se davant del televisor. No sé si els Shakespeare del futur, o els Verdaguer, aprendrien a escriure o si, a base d'acadèmies d'aquesta mena, haurien acabat havent-hi d'ensenyar, és a dir, en un estrepitós fracàs de la seva professionalització. No ho sé. En tot cas, de moment i que jo sàpiga, no tenim cap Shakespeare ni cap Verdaguer d'acadèmia.

En la nostra literatura, sempre tan primparada en qüestions de mercat, la formació d'escriptors constitueix un capítol digne d'estudi. Des d'aquells pisos d'estudiants del segle XIX, la saga dels tallers embut, fins a les revistes de final de segle. Aquestes revistes tenien, al darrera, una secció de «Correspondència» a la qual els redactors comentaven i aconsellaven i, si era el cas, n'anunciaven l'acceptació i la futura publicació a la revista dels escrits que rebien. Hi ha comentaris que són tot un poema. D'alguna manera, però, la jovenalla –posem que els lletraferits, perquè més d'un deuria fer la vista grossa en qüestions d'edat– trobava una escola i una plataforma de creació. L'insigne Josep Carner va començar així. És clar que Carner tenia aleshores dotze anys. Després ell va ser dels qui van veure que aquesta no era pas la millor via de formació de la intel·lectualitat (en aquells moments, s'havia de dir així) que calia. Perquè uns anys més tard, ell i Ors i Pijoan i molts d'altres van inaugurar una nova via, molt més eficaç: l'associacionisme estudiantil. La universitat, provinciana i baixa de sostre, no els servia per res, però els estudiants (amb un peu a Dret i un altre a Filosofia i Lletres, una carrera, aquesta segona, que semblava poc consistent, si més no a les embarretades famílies que podien portar els fills a la universitat, per fer-la sola) ja s'apanyaven per debatre de literatura, llegir les seves creacions i publicar-les. Revistes fetes per estudiants, com *Catalunya* o *Universitat Catalana*, són peces clau de la història de la nostra cultura. Els noucentistes, preocupats per assegurar un tipus precís d'escriptor intel·lectual, van confiar en aquestes associacions, tutelades sovint per la política. Però la via era excessivament selectiva, socialment i cultural, i dels altres àmbits, més populars, va començar a estendre's un fenomen interessantíssim: les revistes de joves. Autènticament detestables. Tan interessants com detestables. Entre d'altres coses perquè en comptes de mirar cap a Homer, Milton, Shakespeare, Ausiàs March, Baudelaire, Riba o Valéry, miraven, ai! ai!, cap a Josep Maria Folch i Torres, l'ensucrat Folch i Torres de la «Biblioteca Gentil». El *fenòmenu* va ser d'allò més gros: revistes com *Catalunya Literària*, *Llevor*, *L'espiga qui floreix*, *Flames noves*, *Art Novell* o *Joventut Catalana* en són una bona mostra, al costat d'entitats com l'Associació d'Escriptors Novells o l'encara més meritòria, si més no pel nom, Associació d'Autors de la Ploma. El moviment, però, com a «formació d'escriptors», va ser un autèntic fracàs.

En Josep Janés i Oliver ho constatava en els anys trenta: tots aquells noms havien desaparegut de l'escena pública. I és que els havia mancat una cosa bàsica, fonamental, en la formació de l'escriptor: el rigor. És a dir, la combinació de l'ambició amb el reconeixement dels propis límits.

Si continuéssim encara per aquest camí hauríem d'esmentar aquell grupet d'universitaris que pul·lulaven entorn de Bartomeu Rosselló-Pòrcel i de Salvador Espriu per la Universitat Autònoma de Barcelona, la de veritat (perdó!, la dels anys trenta) o, ja a la postguerra, revistes com *Curial* o les *Antologies Universitàries*, que van donar a conèixer una bona part dels escriptors dels anys cinquanta i seixanta, quan escriure era prendre posició política i social, «comprometre's». És sabut que no sempre el compromís ha acompanyat el geni, però, en tot cas, aquelles antologies –les antologies en particular– resten com un precedent mític de les publicacions universitàries d'aquests darrers anys, revistes o antologies, des del *Tarotdequinze*, el *Gespa Price* o altres productes posteriors.

Tornem a això que pot fer-hi la universitat: proporcionar una perspectiva crítica. És el que hauria d'ensenyar la universitat. L'únic que pot ensenyar. No tant, doncs, a «escriure» entenent per escriure la mecanització d'unes determinades tècniques, sinó el distanciament autocrític en relació amb un mateix, amb la seva pròpia obra. I, també, amb la dels altres. Jo no sóc gaire partidari que la universitat, que acostuma a «formar» els estudiants amb vistes a una determinada llicència, codifiqui també la carrera de l'escriptor. Sempre he pensat que un bon escriptor és bo quan, a part de la solidesa de la seva formació, «ejerce sín título», que dirien a Mèxic. D'aquest punt de no codificable que té la creació literària, en surt la seva grandesa. Perquè s'ha de reconèixer que escriure amb cap i peus és un miracle. Un miracle en el qual la gràcia té molt a veure. Hi té, però, molt més a veure encara allò que ens va restar, maleïda la gràcia, del paradís terrenal: matar-se treballant. Si més no, aquesta deu ser l'única manera de conservar les il·lusions que hom diposita en un text. Perquè, no ho dubteu, els textos que segueixen han sortit de l'ànima. Però quan són impresos, ja no se'n recorden ni del seu pare ni de la seva mare (l'Eugeni d'Ors, això, al pròleg a *La muntanya d'ametistes*, de Guerau de Liost, ho diu molt millor que jo) i s'han de defensar solets. Comprovar si en són capaços és el primer exercici crític. Un autèntic repte. Endavant, doncs.